

ÀFRICA: UN VAIXELL ABANDONAT A LA DERIVA?

GERARDO GONZÁLEZ

i Comité de Solidaridad con Africa Negra. Madrid

Àfrica és un continent amb 53 països independents, 60 milions de km² i 800 milions d'habitants. Es troba situada al sud d'Europa, separada amb prou feines per 14 quilòmetres de mar Mediterrània, a l'altura de l'Estret de Gibraltar. Aquesta és l'Àfrica **física**.

Si ens aproximem a l'Àfrica **humana**, les dades són escruixidores. És el continent

- amb més guerres obertes
- amb major nombre de països empobrits
- amb major nombre de refugiats
- amb major nombre de casos de sida
- amb més analfabets
- amb major índex de creixement demogràfic
- amb més immigrants «sense papers» cap Europa.

Si ens fixem en els **recursos**, comprovem que és un continent:

- amb immensos recursos petrolers
- amb les majors reserves del món en or, diamants, urani, cobalt, tugtè, coure, wolframí...

Si ens fixem en l'aspecte **polític**, ens trobem amb un continent on conviu:

- monarquies tradicionals (Marroc, Lesoto i Suazilandia)
- dictadures militars pures i dures (els dos Congos, Sudan, Burundi, Ruanda, Uganda, Eritrea, Etiòpia)
- dictadures militars disfressades de democràcia més o menys representativa (Egipte, Tunísia, Líbia, Guinea Equatorial, Sierra Leona, Mauritània, Libèria, Gàmbia, Angola, Txad, Níger, Togo, Namíbia)
- democràcies fràgils (Costa d'Ivori, Zimbabue, Zàmbia, Kenya, Guinea-Bissau, Guinea-Conakry, República Centreafricana, Malawi, Camerun, Burkina Faso)
- democràcies consolidades (Botswana, Senegal, Tanzània, Sudàfrica, Benín, Cap Verd, Nigèria, Ghana)

En aquest continent tan dispar i «balcanitzat», hi ha una constant en els seus poc més de seixanta anys d'independència: **les guerres**. Ni un sol any el continent

no ha gaudit de pau des que es va produir l'anomenat «boom» de les independències, el 1960. Han estat guerres de signe diferent: anticolonials (les més cruels van ser les d'Algèria i les de les colònies portugueses, Angola i Moçambic principalment) i civils. I darrere de totes elles hi ha hagut sempre els països occidentals, com a provocadors i proveïdors d'armes. Àfrica va ser alhora escenari dels conflictes provocats per la mal anomenada «guerra freda», que va afavorir la implantació de règims militars, la creació d'exèrcits desmesurats i una boja cursa de compra d'armes als antics països de l'Est i a Occident.

Les guerres i el militarisme han estat els responsables bàsicament de l'empobriment i dels refugiats. Si s'hi afegeix el deute extern i les lleis injustes de comerç internacional tindrem el panorama complet del motiu que han fet d'Àfrica el continent més empobrit del món.

Es va obrir un parèntesi d'esperança després de la caiguda del Mur de Berlín, el 1989. Però la il·lusió va durar molt poc. En els anys 90, a l'Àfrica es van desencadenar més guerres que mai i amb més acarnissament guerres que han tingut els seus escenaris més virulents Somàlia, Ruanda, Burundi, Sudan, Angola, Libèria, Sierra Leona, Guinea-Bissau, Txad, Eritrea, Etiòpia i República Democràtica de Congo.

En el moment de redactar aquestes línies, a l'Àfrica hi ha les següents guerres civils: Angola, Sudan, Somàlia, Sierra Leona, el nord de Txad, el nord d'Uganda, Burundi i, sobretot, la República Democràtica del Congo.

Què hi ha **darrere** de totes aquestes hecatombe humanes? Durant els anys de la guerra freda, s'entreveïa en els conflictes africans una lluita ideològica, tenyida moltes vegades d'un nacionalisme necessari, sufocada sempre per les potències colonitzadores. Fins i tot quan es va donar la independència política, es va fer per dominar millor econòmicament. Avui sota aquest conflictes oberts s'amaguen obertament espuris interessos financers. Les guerres de Sierra Leona, Angol

i Congo fan pudor de diamants, que controlen les grans màfies de pedres precioses, de les quals formen part molts dirigents africans. Aquests «senyors» de les guerres són simples saquejadors dels recursos nacionals, per finançar la compra d'armes i engreixar els seus comptes corrents. Són una reencarnació dels *cuatrer*os del vell l'Oest nord-americà, emparats per les màfies internacionals. Els diamants i els minerals estratègics provoquen i alimenten unes guerres que estan enfonsant en la misèria països potencialment rics.

El silenci que pesa sobre aquests conflictes és degut que no es corre cap perill a escala internacional. Tot està controlat perquè no se'n ressentin ni un xic ni la globalització de l'economia, ni les noves tecnologies. Encara que això suposi la fallida ambiental i humana d'Àfrica. Trencar aquest silenci, per no ser còmplices de l'hecatombe que pateixen els pobles africans, és avui un dels grans desafiaments que tenen els homes i les dones de bona voluntat.

L'horror dels Grans Llacs

Una de les guerres on conflueixen d'una manera més visible el neocolonialisme, el mercat d'armes i l'espoliació de matèries primeres és la que pateix la República Democràtica del Congo (l'antic Zaire). En aquest cor dels Grans Llacs, s'hi han citat bèl·licament 9 països africans, que donen suport amb els seus exèrcits al govern central (Zimbabwe, Angola i Namíbia, i en menor grau Txad, Líbia i Sudan) o als moviments rebels (casos d'Uganda, Ruanda i Burundi). El resultat ha estat una ocupació del territori congolès, on es lluita i alhora s'exploten els recursos miners, sota la supervisió de les multinacionals.

Els danys causats al país han estat terribles: uns 2 milions de morts, desenes de milers de desplaçats, augment de malalties com la sida i la malària, violació sistemàtica dels Drets Humans, genocidi de grups humans, enfonsament de la producció agrícola i ramadera a la regió de Kivu, creació de milícies amb nens-soldats...

El silenci còmplice de la comunitat internacional ha allargat el conflicte, a causa dels interessos econòmics. França, EUA, Bèlgica i Canadà estan donant suport amb armes i consellers militars el conflicte dels Grans Llacs, on prevalen règims amb fèrries dictadures militars.

En cap dels països que integren la regió dels Grans Llacs hi ha sistemes democràtics; pitjor encara, en tots ells es violen els Drets Humans amb gran acarnissament. A Burundi i Ruanda, per exemple, una minoria racista

exclou la majoria dels estudis superiors.

La República Democràtica de Congo és actualment l'únic país del món ocupat militarment per països veïns. En aquest país, s'ha de destacar com a element positiu la reacció de la població civil, que s'ha organitzat per cridar no a la mort. La figura de Mons. Christophe Munzihirwa, assassinat l'octubre de 1996 per les seves denúncies profètiques, està servint de referent per a molts grups cristians que volen ser constructors d'un futur carregat d'esperança i de justícia.

Sida: l'arma que més mata

Hi ha qui ha dit –i potser no li faltarà raó– que la sida és l'arma que més mata a Àfrica i un mètode per frenar la natalitat al continent. Les dades són esgarrifoses. El 75% dels 34 milions de malalts de la sida que hi ha al món són africans; cada any neixen al món 600.000 nens seropositius, i el 90% són africans; la sida ha generat al món onze milions d'orfes, en la seva gran majoria africans. El problema dels orfes és nou a Àfrica, ja que abans eren «reabsorbits» pel clan; avui són tants que no poden ser atesos per la família, oncles i avis sobretot.

En molts països, sobretot a l'Àfrica austral, la sida és la major causa de mortalitat i l'esperança de vida en néixer ha descendit de 60 a 40 anys. El drama és particularment greu a Sudàfrica, el país que té més malalts de sida a tot el món: més de 4 milions.

La població africana més afectada per la sida és la compresa entre els 18-45 anys, és a dir, la que hauria de contribuir de forma irremplaçable al desenvolupament del continent. Les migracions cap a zones urbanes o cap on es necessita abundant mà d'obra (les mines de Sudàfrica, el cinturó de coure a Zàmbia, les plantacions de Costa d'Ivori, etc.) són motivades per la pobresa del món rural; són majoritàriament homes joves els que emigren, tornaran a les seves cases –després de les collites o després de diversos anys– i alguns ho faran contaminats pel VIH. Les guerres faciliten igualment la propagació de la sida.

En tractar-se de països empobrits, els Estats africans no poden costejar els caríssims medicaments per tractar la malaltia i són molt poques les persones que poden pagar-los de la seva pròpia butxaca. La falta d'higiene i d'informació són els factors desencadenants de la sida, però l'avarícia dels grans laboratoris, que es neguen a permetre que els països del Tercer Món fabriquin medicaments genèrics, constitueix la causa última que condemna a mort milions d'africans.